

ज.भ.शि. प्रसारक मंडळ गोवराई संचलित.
कला व विज्ञान महाविद्यालय शिवाजीनगर गढी
रंगांचे वर्गीकरण
प्रा.डॉ आयोध्या पवळ
असिस्टंट प्रोफेसर गृहशास्त्र विभाग

CLASSIFICATION OF DYES

रंगांचे वर्गीकरण

- रंगांचे प्रमुख प्रकार (Types of Dyes)
- 1) नैसर्गिक रंग. Natural Dyes
 2. कृत्रिम रंग
Artificial

- नैसर्गिक रंगाचे तीन प्रकार आहेत
 - a) वनस्पतीजन्य रंग
 - b) प्राणीजन्य रंग .
 - c) धातूजन्य रंग

वनस्पतीजन्य रंग

इंडिगो : विशिष्ट झाडांच्या खांद्या पाने पाण्यात भिजवून सोडविली जातात वनी तयार केली जाते 2) अलिझरिन: मॅटर फ्रॉऊने नावाच्या झाडाची मळे वाळवून व दळून त्यांचा कस काढतात व त्याने हा रंग तयार होतो याचा रंग तर्की लाल असतो ही झाडे विशेषतः फ्रान्स व बेल्जियम मध्ये असतात 3) लॉगवुड : हे मेन तौ झायलो हे मेटो झायलो कॉम्प्रेसन नावाच्या झाडापासून रंग तयार केला जातो ही झाडे अमेरिकेच्या दक्षिण व मध्य भागातील उष्ण भागात वाढतात मोठ्या लाकडांचे लहान लहान काप कापून ते पाण्यात भिजवून सोडविले जातात याचाच कस काळारंग म्हणून वापरला जातो काळा रंग म्हणून वापरला जातो. 4) हळद हा रंग भारतात जास्त प्रमाणात वापरला जातो. हळदीच्या झाडाची मळे सकवून त्यांना दळून हा रंग तयार केला जातो. कपड्याला पिवळा रंग देण्यासाठी याचा वापर केला जातो.

प्राणीजन्य रंग

- कोचीनियल रंग (Cochineal colour) : कोकस कॅक्टि (Coccus Cacti) नावाच्या मादी किड्यांचा वापर रंग तयार करण्यासाठी केला जातो. या किड्यांची वाढ मेक्सिकोमध्ये होत असल्यामुळे सर्वप्रथम मेक्सिकोमध्येच या रंगाचा शोध लागला. हा रंग बनविण्याकरिता किडे झाडावरून लोखंडी ट्रेमध्ये किंवा टोपली जमा केले जातात व नंतर उष्णता देऊन मारले जातात व सकवले जातात व त्यांचा उपयोग रंग बनविण्यासाठी केला जातो. यां किड्यांपासून तयार केलेला रंग रेशीम व लोकर रंगविण्यासाठी केला जातो. मात्र सध्या डांबरापासून (Coal tar) तयार केलेल्या रंगाचा उपयोग भरपूर होत असल्यामुळे कोचीनियल रंगाची मागणी कमी झाली आहे.

तायरिन जांभळा (tyrian purple Colour): नैसर्गिक रंगातील सर्वात महाग रंग आहे. हजारो मासे मारून एक ग्रॅम रंग तयार होतो. भूमध्य समुद्रात राहणाऱ्या सेल माशांपासून हा रंग तयार केला जातो. या रंगाचा उपयोग रोमन राज्यातील राज्य करणारी कुटुंबे आपल्या वस्त्राकरिता करीत होती

• खनिज किंवा धातूजन्य रंग (MINERAL COLOUR)

- आयर्न बफ (Iron Buff) :लोखंडाचा वापर करून हा रंग बनवला जातो .म्हणून याला आयर्न बफ असे संबोधतात .लोखंडाचा कीस बॅरल मध्ये ठेवून तो पूर्णपणे बुडेल एवढे पाणी व शिरका टाकला जातो. मिश्रण स्थिर झाल्यावर ते राखेच्या द्रावणात भिजवले जातात व हे मिश्रण हवेत ठेवल्यानंतर त्याला सुंदरशी छटा प्राप्त होते. वेगवेगळ्या पदधतीने आयर्न बफची निर्मिती होत असून प्रत्येक पदधतीत वेगवेगळ्या रंगछटेची निर्मिती होते . एकेण फिक्या पिवळसर तपकिरी रंगा पासून तो गर्द तपकिरी लालसर रंगापर्यंतच्या छटा यात असतात.

- धन्यवाद-